

آبازه حَسَن پاشا، یا ابازه، اباطه (مق ۱۰۶۹ ق / ۱۶۵۹ م)، از
 افسران ارتش عثمانی. وی پس از آنکه در دستگیری حیدر اوغلو (ه م)
 شورشی ترک توفیق یافت، به عنوان پاداش به ریاست قبایل ترکان
 در آناتولی برگزیده شد. بعد از مدتی از این مقام برکنار گشت، اما
 تمرد کرد و با نیروهای زیر فرمان خویش، ناحیه‌ای میان مرده و بولو
 را گرفت و «قاطرچی اوغلو» را که سابقه راهزنی داشت و پس از مدتی
 به خدمت دولت درآمده و در این هنگام در رأس گروهی به جنگ وی
 فرستاده شده بود، شکست داد و سرانجام با اشغال مجدد منصب
 ریاست ترکمانان آناتولی، به اطاعت از حکومت مرکزی تن در داد.
 چندی بعد به علت شکایات بسیاری که بر ضد او مطرح گشت، در
 «پدی قله» (هفت برج) زندانی شد. در ۱۰۶۲ ق / ۱۶۵۲ م زمانی که
 بهایی افندی (ه م) به عنوان شیخ الاسلام برگزیده شد، به وساطت وی
 از زندان رهایی یافت و حکومت اوخری^۲ (ه م) به او واگذار گشت. در
 ذی حجه ۱۰۶۴ / اکتبر ۱۶۵۴، ایشیر پاشا که از قوم آبازه بود به
 صدارت عظمی رسید (عمر فاروق، ۳۱۲؛ عثمان زاده، ۱۰۰). وی
 آبازه حسن را به نزد خویش خواند و او تا لحظه اعدام ایشیر پاشا
 نسبت به وی وفادار ماند و پس از آن به آسیایی صغیر بازگشت و بار
 دیگر عنوان ریاست ترکمانان را به خود اختصاص داد (۱۰۶۵ ق /
 ۱۶۵۵ م). آبازه حسن پس از این دوران در حلب سکونت گزید و در
 اثر رفتار ستمگرانه‌ای که در پیش گرفت، خلق بسیاری را از خویش
 ناخشنود ساخت، تا جایی که دیوان خلیفه تصمیم به تبعید او گرفت، اما
 سلیمان پاشا صدر اعظم، او را در مقام خود ایفا کرد و نیز دفاع از بغاز
 داردانل را بر عهده او قرار داد. وی در ۱۰۶۶ ق / ۱۶۵۶ م حکمران
 دیاربکر شد و دو سال پس از آن، بار دیگر به شورش برخاست و
 خواستار عزل صدراعظم محمد پاشا کوپرولو گشت و در رأس
 لشکری بزرگ به پیشروی پرداخت و بورسه را تهدید کرد و مرتضی
 پاشا را که به مقابله با او فرستاده شده بود، در نزدیکی ایلغین به سختی
 شکست داد (۲۵ ربیع الاول ۱۱/۱۰۶۹ دسامبر ۱۶۵۸ م) (بورت

۱۴

محمد صمصام
 (TTM)

WAJIDE YAVINLANDIKTAN
 SONRA GELEN DÜKÜMAN
 28.08.1989

Darul-Ilmiyye-i İslamiyye-i Bozarg-i
 Great Islamic Encyclopedia, c. I, s. 28,
 Tehran (1989)

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ İLHMLER FAKÜLTESİ

569 İlgürel, Dr. Mücteba: Abaza Hasan Paşa isyanı. Doçentlik tezi. İstanbul 1976.
XV + 129 y. 4° Bibl.: IX-XIV. Teksir.

010016
ABAZA PAŞA

17 ARALIK 1993

dönem içerisinde belki de en etkili kişilik olarak öne çıkan ve farklı cephelerden incelenmesi gereken insanların başında gelmektedir.

(010014)

22. Mart 2016
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

1.3. Abaza Hasan Paşa'nın (Ağa) Başkaldırısı

26 Mart 2016

Abaza Hasan'ın ikinci isyan devresi konumuzun tarihi sınırlarını aşmaktadır. Bu yüzden olayın tüm safhalarını vermek düşüncesinde değiliz. Ancak isyan hadisesinin kahramanının ve hadiselerin önemi açısından meseleye değinmeden geçmek mümkün değildir.¹⁷⁵

Abaza Hasan, Sultan IV. Mehmed'in saltanatının ilk günlerinde, Kara Haydaroğlu eşkıyasını yakalamış ve İstanbul'a getirerek asılmasını temin etmişti. Yaptığı bu iş devlet açısından son derece önemli olup, bu sayede asayiş bir müddet de olsa sağlanabilmişti. Bu hizmetine karşılık, veziriazam Sofu Mehmed Paşa, kendisine üç yıl süreyle Yeni-İl Türkmen ağalığını vermişti. Bu görevinden doğan yükümlülüklerini yerine getirerek, hazineye ödemesi gereken paraları ödemiş ve görev yerine gitmişti. Ancak Sofu Mehmed Paşa'nın azliyle, Yeniçeri ocağı ileri gelenlerinden Bektaş Ağa ve diğer bazı ağalar fikir birliği ederek, Türkmen ağalığını Abaza Hasan'dan alıp, Deli Birader Damadı Ak Ali'ye verdiler.¹⁷⁶ Bunu duyan Abaza 300 adamıyla Üsküdar'dan gelerek, bu yapılanları anlamaya çalıştı (M. 1651). Çünkü kendi üzerine düşenleri yapmış, ödemesi gereken kalemiyeyi¹⁷⁷ eksiksiz

¹⁷⁵ Abaza Hasan isyanı 1651-1659 yılları arasında cereyan etmiş ve Anadolu'da ciddi yönetim zafiyetine sebep olmuştur. Bu konuda yapılan en kapsamlı çalışma Mücteba İlgürel'e aittir. Bkz. M. İlgürel, *Abaza Hasan Paşa İsyanı*, Basılmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 1976.

¹⁷⁶ Katip Çelebi, *Fezleke*, C.II, s.371; *Tarih-i Naima*, C.5, s.83; M. İlgürel, "Abaza Hasan", *TDVİA*, C.I, İstanbul, 1988, s.11; bu görevdeyken topladığı vergileri İstanbul'a gönderdiğine dair İpşir Paşa'nın mektubu için bkz. M. Aktepe, a.g.m., s.55.

¹⁷⁷ Ömür boyu iltizama verilen çiftliklerden alınan, %10'luk verginin adı. Buna bakan dairenin adı da Kalemiye dairesi idi. Bkz. Midhat Sertoğlu, *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, s.259.